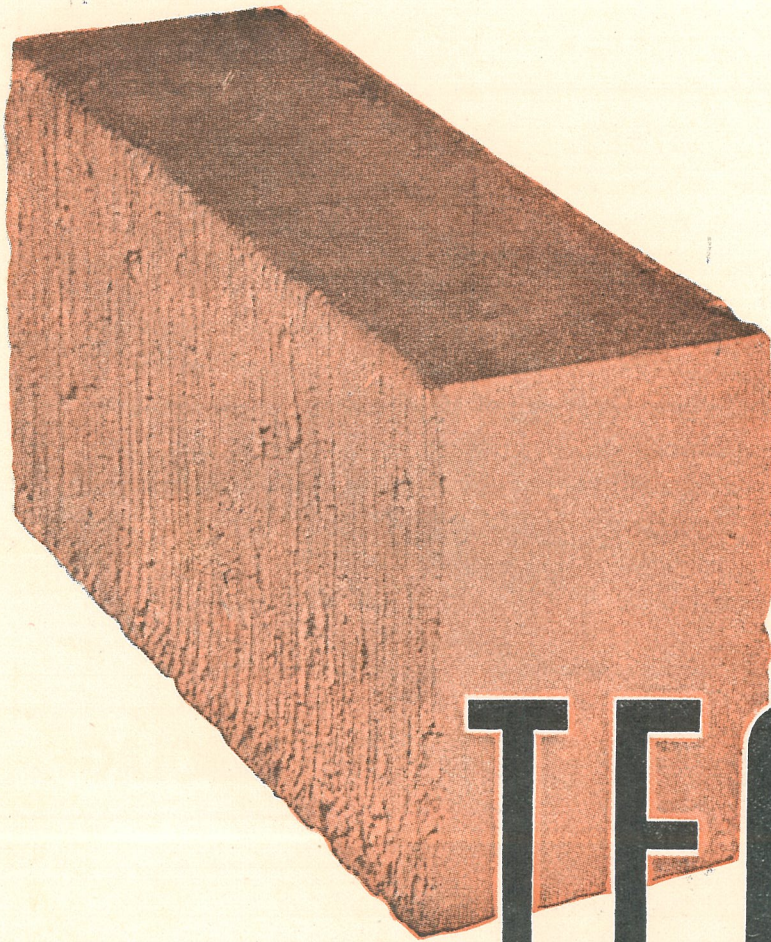

- 5. FEB. 1945

6

**1944 Innehåller: Tegel och arbetsfysiologi •
Byggnadsverksamheten i våra städer • Notiser.**

TEGEL

TEGELVÄGGEN

betyder

Bränslebesparing.

Den värmemagasinerande förmåga en tegelvägg har tillmättes med rätta stor betydelse.

Tegelväggen är sedan urminnes tider den vägg som icke blott bjuder stort motstånd utan även genom sin förmåga att magasinera värme håller kylan på avstånd lång tid.

Tegelväggen är torr, torrare än andra väggar och leder därför kylan långsammare.

Tegelväggen betyder därför en jämn och sparsam eldning, den skyddar bättre för hastiga temperatursänkningar, den onödiggör en bränsleslukande "sprängeldning".

Tegelväggen har dessutom många andra goda egenskaper. Den skyddar mot brand — genom sin stabilitet står tegelväggen kvar då andra rasa. Orsaken härtill är icke blott teglets oförstörbarhet utan även det goda förbandet mellan de många stenarna.

Tegelväggen står genom tiderna.

TEGELBRUKENS FÖRSÄLJNINGSAKTIEBOLAG

STOCKHOLM

TEGEL

REDAKTIONSKOMMITTÉ: BRUKSÄGARE GUNNAR WULF,
MAJOR CURT CAMITZ OCH DIREKTÖR JOHN BAUNGE.
REDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE: CIVILINGENJÖR
REINHOLD ELGENSTIERNA
Exp. och annonskontor; Kungsgat. 32, Sthlm. Tel. 233105.
Redaktion: Grev Turegatan 14, Stockholm. Tel. 67 0910.
Eftertryck utan skriftligt tillstånd förbjudet. Copyright.

ORGAN FÖR
SVERIGES
TEGEL-
INDUSTRI-
FÖRENING
ÅRG. 34

TEGEL OCH ARBETSFYSIOLOGI

Av Civilingenjör Arne Kindstrand.

Arbetsfysiologi är ett delområde av den medicinska vetenskapen, som på senare år låtit mycket tala om sig genom de undersökningar, som gjorts inom olika yrkesarbeten och där de praktiska resultaten givit anvisningar på olika sätt att

förändra arbetsformerna eller arbetsställningarna på ett ur synpunkten av god hushållning med den mänskliga arbetskraften så förnuftigt sätt som möjligt.

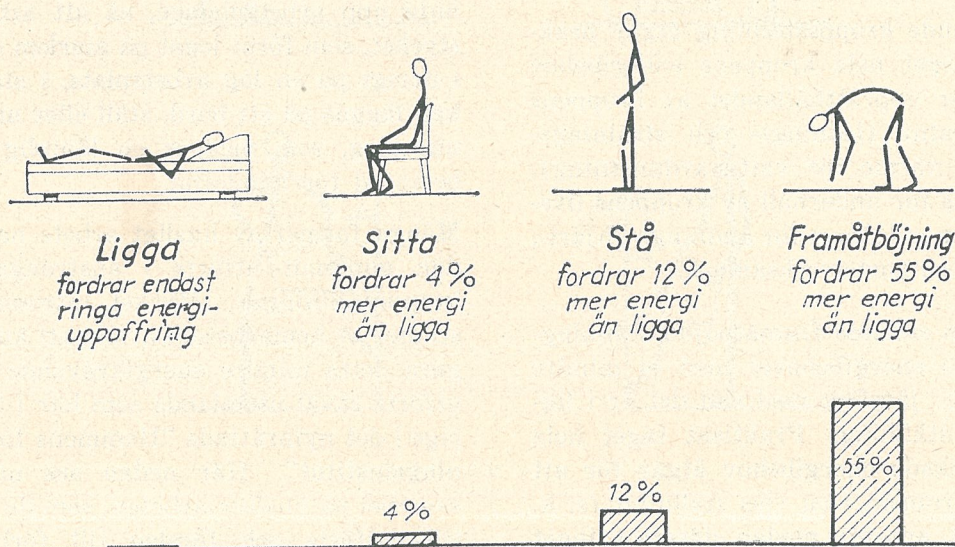

Fig. 1. Kraftförbrukning i olika kroppsställningar.
(Enligt Sällfors.)

Arbetsfysiologiens viktigaste mål är

- 1) att eliminera onödig energiförbrukning,
- 2) att undvika uppkomsten av onödig trötthet i arbetet,
- 3) att förhindra en för tidig förslitning av den mänskliga organismen.

Vi skall inte fördjupa oss i den historiska utvecklingen av de medicinska och experimentella anordningar, som arbetsfysiologin använder utan stanna vid några resultat.

Onödig energiupppoffring genom felaktig kroppsställning.

Ovanstående bild visar kraftförbrukningen vid olika kroppsställningar *utan samband* med utförandet av nyttigt arbete. Den upppoffrade energin åtgår sålunda enbart till *att hålla kroppen i en viss kroppsställning*.

Om energibehovet per tidsenhet för liggande kroppsställning sättes till 100 % blir energibehovet för sittande ställning 104 %, för upprättstående ställning 112 % och för stående framåtböjd ställning 155 %.

I liggande kroppsställning åtgår praktiskt taget hela kroppens energibehov dels för upprätthållandet av kroppens temperatur (lednings- och strålningsvärme, värme för vattenavdunstning), och dels för underhåll av kroppens livsfunktioner (såsom för andnings-, hjärt-, tarm- och körtelverksamhet).

Vid den stående framåtböjda ställningen ökas energibehovet med ej mindre än 55 % jämfört med vad det är i liggande ställning. Praktiskt taget hela detta ökade energibehov åtgår för att hålla kroppen i en viss ställning (s. k. statiskt arbete) medan däremot inget som helst yttre nyttigt arbete utföres med denna energimängd. Man förstår

då vilket oerhört slöseri med mänsklig energi en olämplig kroppsställning i arbetet innebär.

Det är alldeles klart att den liggande arbetsställningen, vilken visserligen är minst energikrävande, kan praktiskt användas endast i mycket speciella fall. Enligt amerikanska tidningsnotiser lär detta vara fallet med förarens ställning i vissa ytterligt snabba jaktplan, där man velat minska planets genomskärningsarea och därmed luftmotståndet till det minsta tänkbara. Ett annat exempel är cyklar med liggande trampställning. Som regel utföres emellertid arbete i praktiken bäst i sittande eller stående ställning.

De sämsta av alla arbetsställningar.

Den sämsta kroppsställning, som kan tänkas vid utförandet av ett arbete, är alltså framåtböjd ställning, icke desto mindre är det mycket arbete inom industrin, som fortfarande utföres på detta sätt. Inom många företag undersöker man därför numera, om arbetet kan ordnas så att arbetaren i stället kan få intaga en upprättstående ställning vid arbetets utförande. Detta kan ofta åstadkommas genom att exempelvis höja upp arbetsplatsen, så att arbetsstycket, som förut legat på marken eller i övrigt på en låg arbetsplats, i stället kan läggas på ett bord, ställ eller annat underlag, som medger en lämplig arbetshöjd för händerna.

Många former av husligt arbete ha sedan gammalt utförts i ansträngande kroppsställningar. Mycket intressanta studier av hemarbetet i avsikt att kunna göra detta mindre energikrävande har utförts såväl utomlands som här i Sverige i det nyinrättade "Hemmens forskningsinstitut". Här nedan ses några exempel på husliga arbeten, som de hittills utförts och förslag till förbättringar. (Bilderna ur Hauswirtschaftliche Lehrdienst. Häfte 1. RKW 1938).

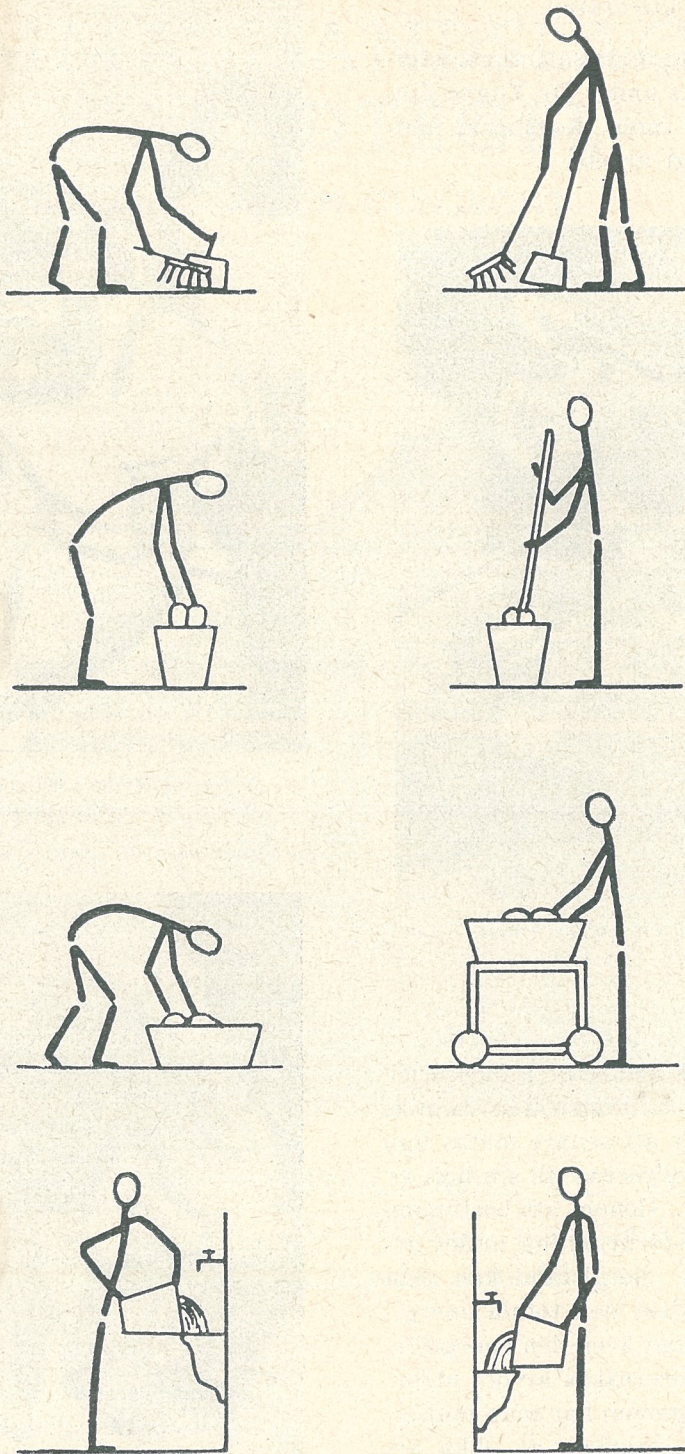

Fig. 2.

*Olämpliga
kroppsställningar
vid husligt arbete.*

*Lämpliga
kroppsställningar
vid husligt arbete.*

Metoder för energimätning.

I Sverige har energiomsättningsundersökningar utförts under Dr Yngve Zottermans ledning inom skogsbruk, lantarbete och husligt arbete.

Fig. 3. Energimätning vid sågning enligt Douglas' säckmetod. (VSA 1942)

Grundprincipen är att försökspersonen genom en ventil andas in atmosfärisk luft, medan utandningsluften samlas upp i en säck för att senare mätas upp till volym och analyseras till sin halt av syre och kolsyra. Genom att bestämma personens syrgasförbrukning under arbete såväl som i vilotillstånd kan man beräkna icke endast den totala energiförbrukningen utan även den energiförbrukning, som förorsakas av det utförda arbetet. Därigenom har man möjlighet att jämföra inverkan av olika arbetsställningar på energiförbrukningen. Man skulle tro att denna anordning skulle verka mycket hindrande. Erfarenheten har emellertid visat att försökspersonen mycket snart vänjer sig vid anordningarna.

Fig. 4. Energimätning vid diskning. (Hemmens forskningsinstitut 1944)

Kroppsställning under murningsarbete.

Fig. 5. Murningsarbete på ladugårdsbyggnad i Skåne. (Jordbrukets byggnadsstudiekommitté JBK 1944)

TEGEL

LOMMA HANDSLAGNA FASADTEGEL

I GULT OCH GULGRÖNT

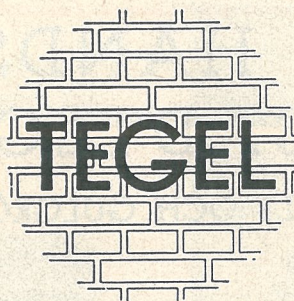
DEL AV BYGGNADER VID "KOBARNES
VÄG", GÖTEBORG, fasadbeklädda med
Lomma gröngula, handslagna fasadtegel.

A.-B. LOMMA TEGELFABRIK

LOMMA

TEL. 2 o. 4

TEGEL

Taktegel

Fasadtegel

Månghålstege

Lättnurtege

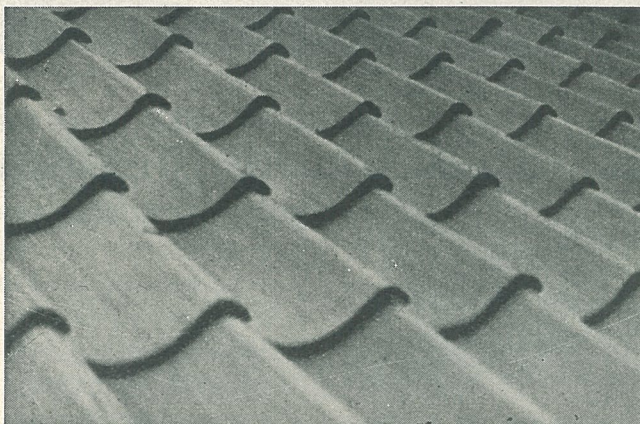
SKÅNSKA TEGELFÖRSÄLJNING A.-B.

Hans Michelsengatan 1 B

MALMÖ

Tel. 714 25 Växel

**1-kup. ANTIKFORMAT
TAKTEGEL**

SALA Tegelbruks A.-B.

Tel. (Växel) 12 & 718

SALA

Fig. 6. Murningsarbete (JBK 1944).

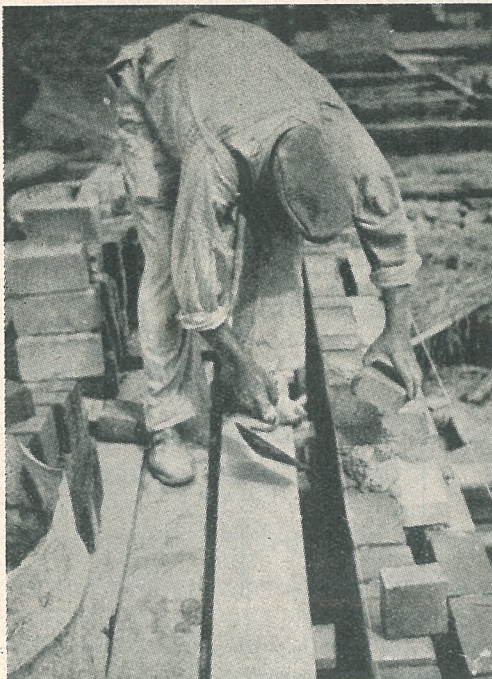

Fig. 7. Murningsarbete (JBK 1944).

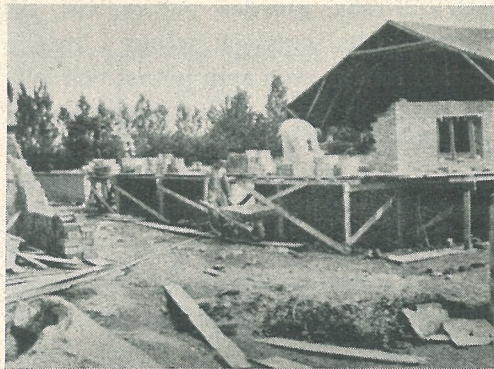

Fig. 8. Murningsarbete (JBK 1944).

Bilderna visa murnning vid ett ladugårdsbygge. Då det gäller att "välja sten", "gripa sten", "taga bruk", så utföres detta arbete hela tiden i en böjd ställning, medan själva arbetet på muren utföres i en varierande arbetsställning, som blir bättre och bättre efter hand, som antalet skift ökar. Vid en viss skifthöjd är arbetsställningen bäst för att sedan åter igen bli sämre och sämre, ju högre muren blir.

Energiåtgången vid murningsarbete.

Hur stor är energiförbrukningen vid murningsarbete i genomsnitt för svenska förhållanden? Tillgänglig litteratur ger inga säkra besked om den saken. Här vore ett fält för grundläggande forskning. Att energiförbrukningen vid murningsarbete överstiger energiförbrukningen vid åtskilliga andra arbeten får väl anses sannolikt. En undersökning för att fastställa förhållandena härvidlag borde också kunna ge en objektiv bedömningsgrund vid jämförelse mellan de olika praktiska metoder, som under de sista 50 åren försökts, för att underlätta murningsarbetet.

Försök att underlätta murningsarbete.

Sådana försök ha under de sista 50 åren gjorts i Amerika, Ryssland och Tyskland. Till de mest kända hör amerikanen Gilbreth's försök i början av 1900-talet, vilka publicerades år 1909. Gil-

breth's försök gjordes vid en tid, då striden mellan tegel och betong i husens bärande murar stod som hetast och syftade att göra teglet så konkurrenskraftigt som möjligt gentemot de nya byggnadsmaterialen. För att underlätta arbetet införde Gilbreth den *kontinuerligt höjbara ställningen, paketerat tegel och lämpliga typer av kärror för transport av paketerat tegel*. Försöken voro mycket framgångsrika, men tyvärr fanns på den tiden inga enkla metoder att mäta energiförbrukningen vid den gamla och den nya metoden.

Betongen slog sedan i viss utsträckning ut teglet för de bärande konstruktionerna och möjligen är det detta, eller industrins uppdelning i småföretag, som gjort att Gilbreth's metoder vunnit så relativt liten spridning, även om man då och då träffar personer, som kommit från USA och som arbetat med Gilbreth's ställningar och paketerat tegel.

Gilbreth' höjbara ställning.

Nedanstående bild visar Gilbreth's kontinuerliga höjbara ställning i princip. På den vänstra delen av plattformen står muraren, på den upphöjda mellandelen står bruksbaljorna och tegelpaketerna medan den bakre landgången användes av hantlangaren.

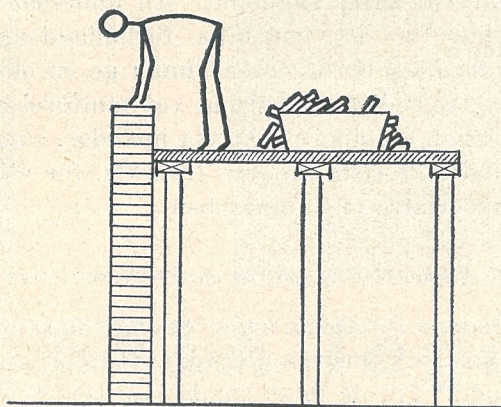

Fig. 9. Vanlig murarställning.

Den gilbrethska ställningens konstruktion är diskutabel i sitt originalutförande men det skulle vara intressant att undersöka om den kunde modifieras efter våra svenska förhållanden.

Försök med paketerat tegel i andra länder under 1930-talet ha klart visat, att detta hjälpmedel vid murning medför besparing såväl ifråga om mänsklig energiförbrukning som materialåtgång.

Annan typ av höjbar ställning.

En annan typ av kontinuerligt höjbar ställning visar fig. 12 och 13. Konstruktionen har använts i Tyskland för omkring 15 år sedan. Här användes wire och ett slags vinsch för att hissa upp landgången. Någon särskild landgång för hantlangaren finns icke. Efter varje upphissning avlastas wiren genom sprintar, som hålla landgången.

Försöken med denna ställningstyp ha tyvärr icke varit så omfattande att någ-

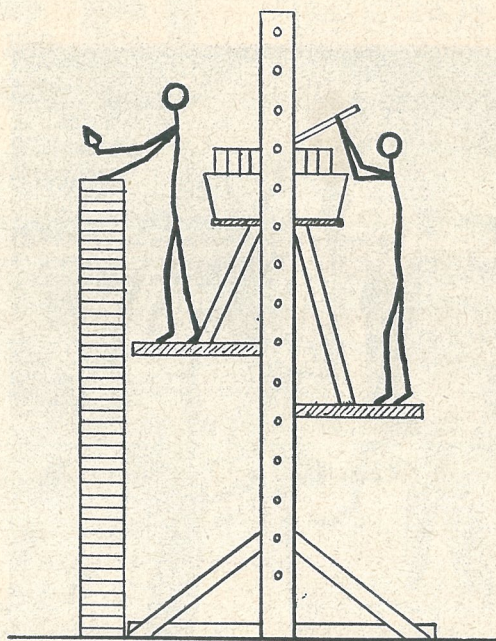

Fig. 10. Gilbreth' höjbara murarställning. Hantlangaren på den högra landgången höjer ställningen.

Landets största tillverkare
av tegelmellanväggsplattor.
Vi leverera Walla-plattor
över hela Sverige.

Fråga honom

— han vet besked

att **VALLA-plattorna** äro lätta att
hugga och så äro de raka*...

7

goda egenskaper hos våra
mellanväggsplattor

- 1** Brandsäkra
- 2** Ljudisolerande
- 3** Volymbeständiga
- 4** Spikbara
- 5** Fria från fukt
- 6** Kemiskt neutrala
- 7** Lätta att hugga och
bila

Walla-plattornas många värdefulla egenskaper erkänns av alla byggmästare och byggherrar. De utgöra ett tillförlitligt mellanväggsmaterial, som är brandsäkert, ljudisolerande, fritt från fukt, lättarbetat och volymbeständigt. Tala med en fackman om Walla-plattornas egenskaper. Då får ni veta varför de äro de mest sålda i landet.

★

** Vår patenterade tillverkningsmetod gör
att våra plattor äro absolut raka.*

TEGELBRUKSAKTIEBOLAGET WALLA — Katrineholm

Postadress: Katrineholm. Telefon: Tegelbolaget.

Tenggrenstorps Tegelbruk

VÄNERSBORG

Tel. 1251, växel

1,4 TEGEL

MÅNGHÅLSTEGEL

LÅGT VÄRMEGENOMGÅNGSTAL

HÖG TRYCKHÅLLFASTHET

TILLVERKNINGSKAPACITET:

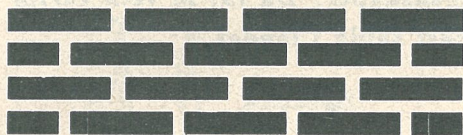
DIV. MURTEGEL 5.000.000

TAKTEGEL 3.000.000

DRÄNERINGSRÖR . . . 1.500.000

TEGELBYGGNADER

*äro kvalitetshus och ha
bestående värde*

Murtegel, med volymvikt av 1,4–
1,6–1,8

Fasadtegel, gult och rött

Månghåltegel, 78- och 105-håls

Bjälklagshåltegel

GÖTEBORGS TEGELAKTIEBOLAG

MAGASINSGATAN 3. TEL. 13 13 68, 13 13 48

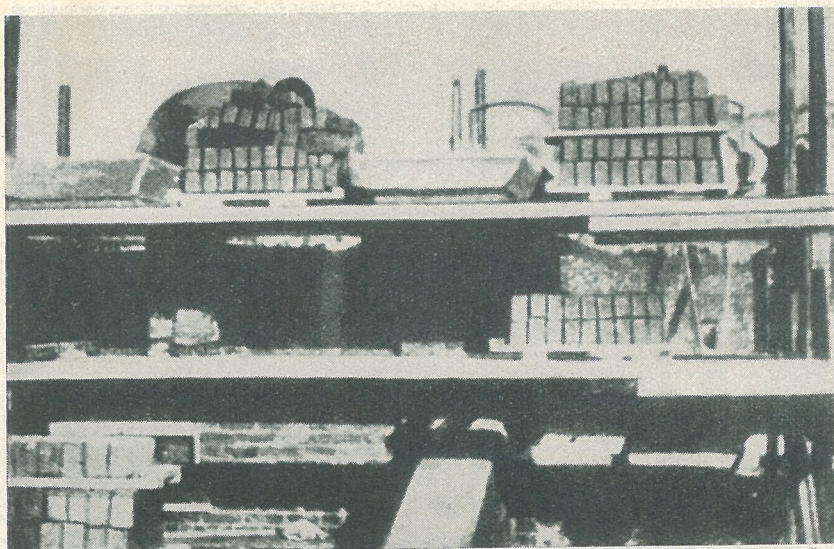

Fig. 11. Arbete på Gilbreth' ställning med paketerat tegel. 1900.

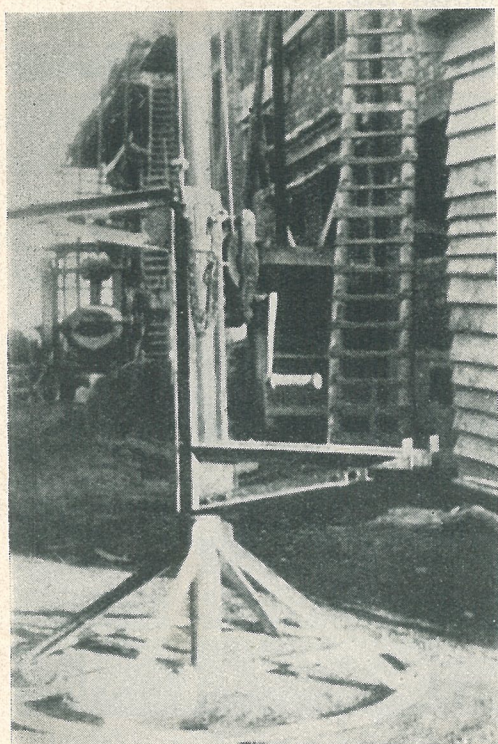

Fig. 12. Højbar ställning (Werzner 1930).

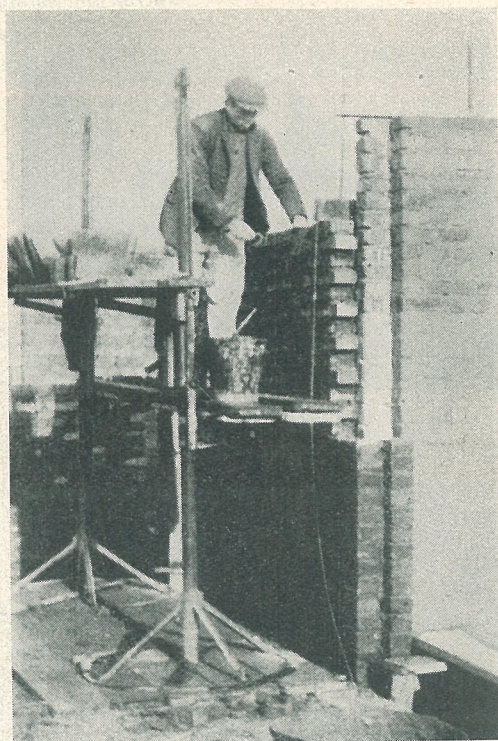

Fig. 13. Højbar ställning (Werzner 1930).

ra bestämda slutsatser kunna dragas om dess användbarhet.

Tegel- och bruksbärning.

Bilderna å nästa sida vissa tegel- och

bruksbärning vid ett ladugårdsbygge i södra Sverige. Att denna arbetsform måste vara mycket energikrävande råder intet tvivel om. Hur energikrävande vet vi icke, men direkt iakttagelse anty-

Fig. 14. Transport av paketerat tegel. Hanilangaren lyfter ett tegelpaket från kärnan till ställningen (Werzner 1930).

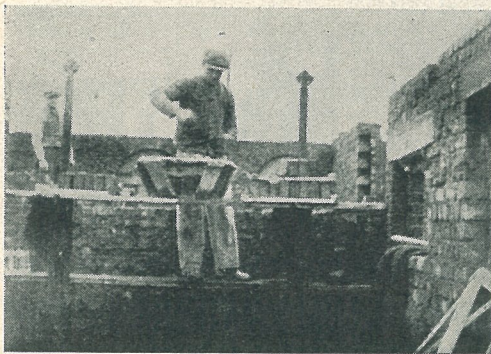

Fig. 15. Murning på höjbar ställning (Werzner 1930).

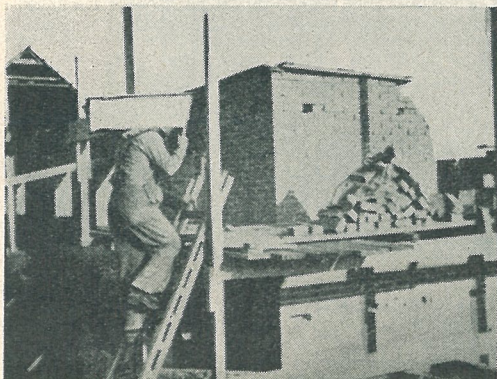

Fig 16. Bruksbärning i Skåne (JBK 1944).

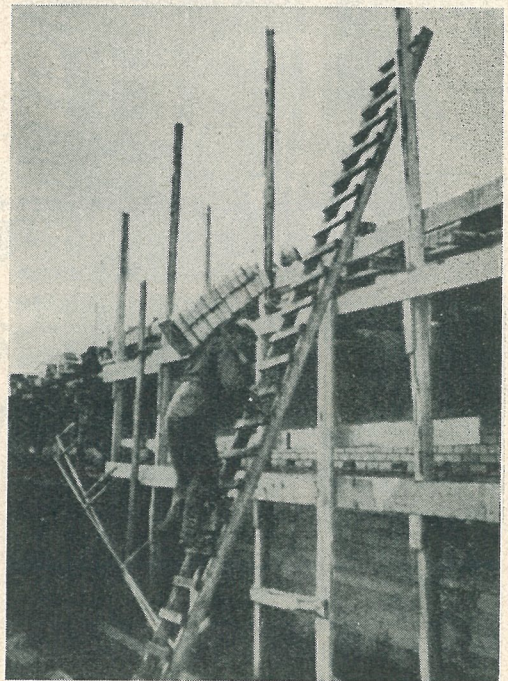

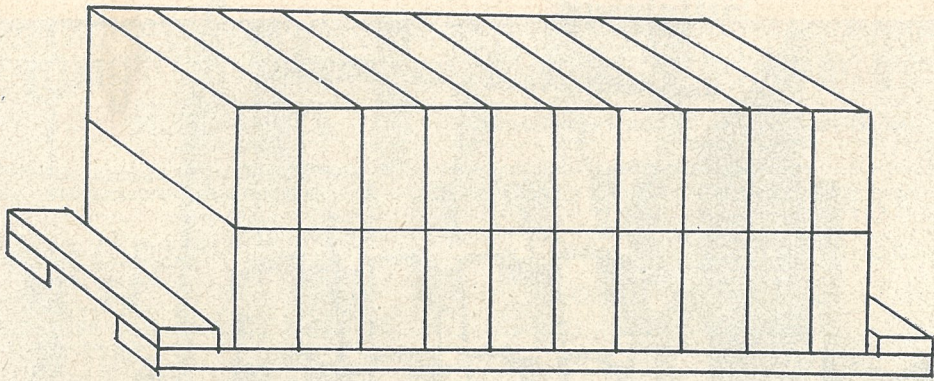
Fig. 17. Tegelbärning i Skåne (JBK 1944).

der, att förslitningen av arbetskraften är stor vid längre tids sammanhängande sysselsättning i dessa arbetsformer, och

att en grundlig undersökning av möjligheten att nå fram till bättre metoder borde vara av allmänt intresse.

Försök att underlätta tegeltransport.

Tegel behöver ju inte alltid bäras. Det

Paketerat tegel.

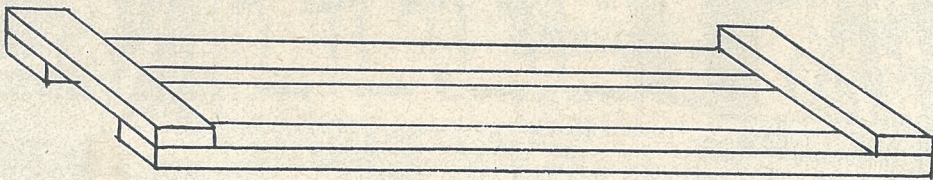

Fig. 18. Paketerat tegel på enkla ramar i börer av lämplig storlek.
(Gilbreth 1909)

kan hissas med tegelhiss eller kran och för de vågräta transporterna användes vanliga skottkärror eller speciella tegelkärror.

Ytterligare ett led i underlättandet av tegelkärning är det paketerade teglet.

En social fråga?

För 20—25-åringen, som läser dessa ra-

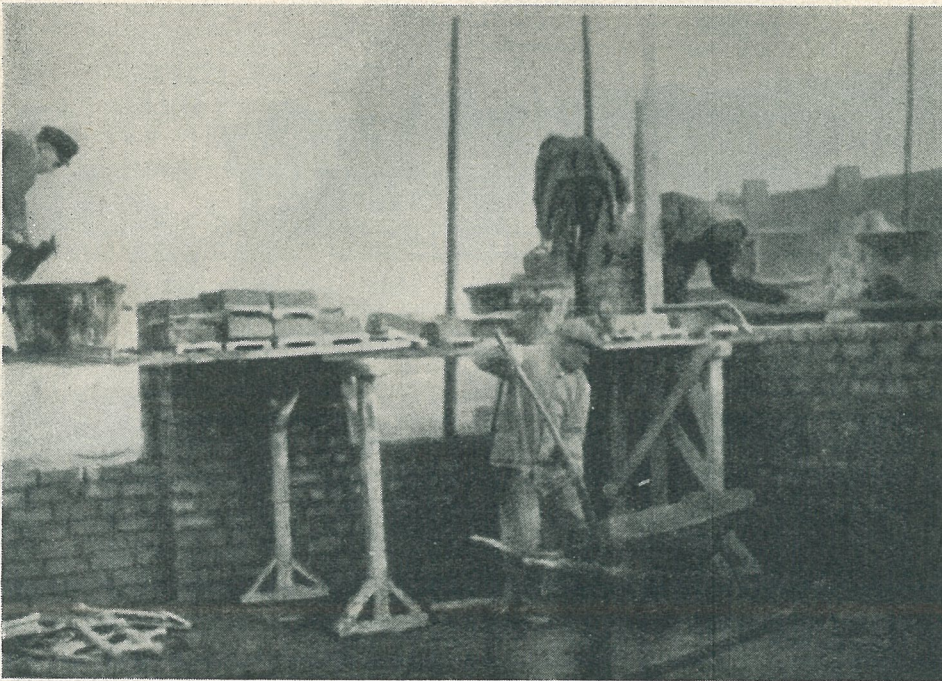

Fig. 19. Användning av paketerat tegel. (Wersner 1930)

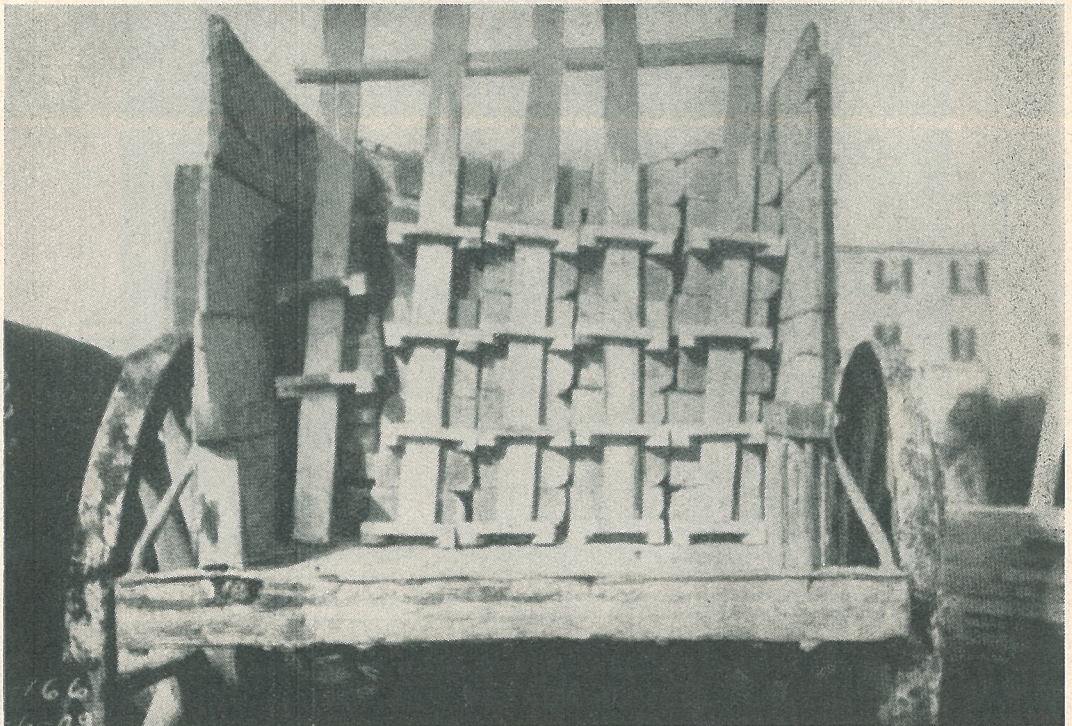

Fig. 20. Transport av paketerat tegel i hästvagn. Bräderna, som stucks genom ramarna, hindra bräckage. (Gilbreth 1909)

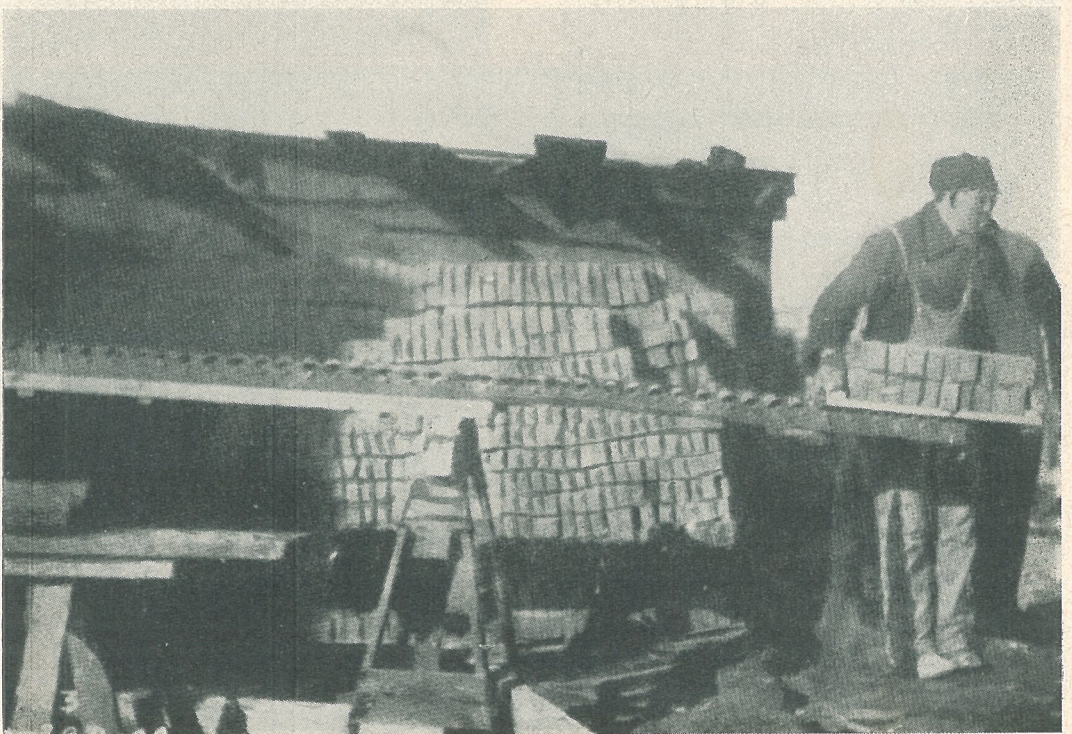

Fig. 21. Transport av paketerat tegel på en enkel rullbana. (Gilbreth 1908)

HEBY
TEGELVERK

Specialité:

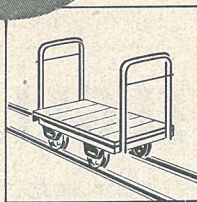
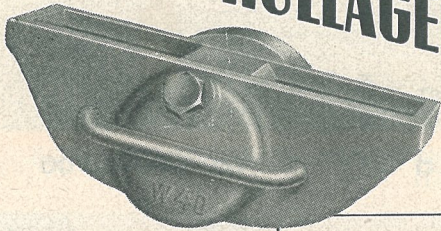
TAKTEGEL

Årstillverkning 10.500.000 st.

HEBY TEGELVERK
SKÖLDBERG & Co.
KOMMANDITBOLAG

Telefon: Namnanrop Heby Tegelverk

Wesco RULLAGER

WESCO RULLAGER äro
lättgående
varaktiga och
oljebesparande.

Sonessons

A.-B. WILH. SONESSON & Co.
Stockholm Malmö Göteborg

A.-B.

Lomma
Tegel-
fabrik

Lomma. Tel. 2 & 4.

Vi uppföra fabrikkorstenar.
Reparationer utföras.

Bland byggda skorstenar märkas:

Halla A/B, Kotka, Finland	87 m.
Örebro Pappersbruk, Örebro	75 "
A/B Mölnbacka Trysil, Deje	65 "
Svenska Sockerfabriks A/B, Arlöv	61 "
Lidköpings Sockerfabrik, Lidköping	50 "
Adolf Bratt & Co., Göteborg	50 "
Fengersfors A/B, Tösse	50 "
Munksjö A/B, Jönköping	45 "
A/B Papyros, Mölndal	43 "
Sandvikens Järnverks A/B, Sandviken	40 "
Surte Glasbruk, Surte	40 "
" " "	32 "
" " "	32 "
Malmöhus Läns Sjukvårdsinrättningar, Lund	38 "
Länslasarettet, Karlstad	35 "
Karlshamns Elektricitetsverk, Karlshamn	35 "
Statens Järnvägar, Boden	30 "

Ni som skall bygga för framtiden
använd

och anlita

TEGELKONTORET I BORÅS

Tel. Växel 17170

SLOTTSMÖLLANS

handslagna fasadtegel

är sedan århundraden känt för sin
höga kvalité och vackra mörkröda färg.

Wallbergs Fabriks Aktiebolag

Tel. växel 3700

Halmstad

Tel. växel 3700

A.-B. FÖRENADE TEGELBRUKEN

LINKÖPING — TELEFON 201

rekommenderar sina tillverkningar av
3"×5"×10" lättmurtegel 1,6 ■
3"×5"×10" högporöst murtegel 1,2
och mellanväggsplattor

SENNANS FASADTEGEL

maskinformat och handslaget, i vacker, röd
färgton är vida känt för sin höga kvalitet.

SENNANS TEGELBRUK - - TEL. 16 SENNAN

ÄGARE:

A.-B. P. OLSON & C:o HALSINGBORG Tel. 13536, 15600, 12259

INFORDRA OFFERT!

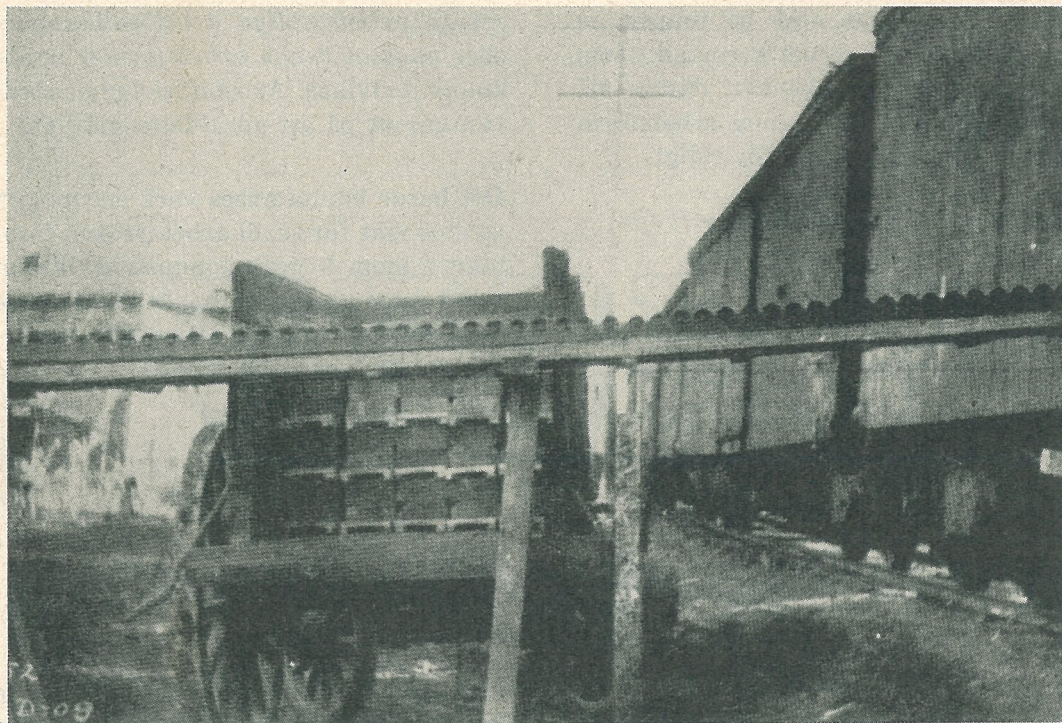

Fig. 22. Lossning från järnvägsvagn till hästvagn av paketerat tegel med hjälp av rullbana. (Gilbreth 1909)

Fig. 23. Tegelkärra för paketerat tegel. (Gilbreth 1908)

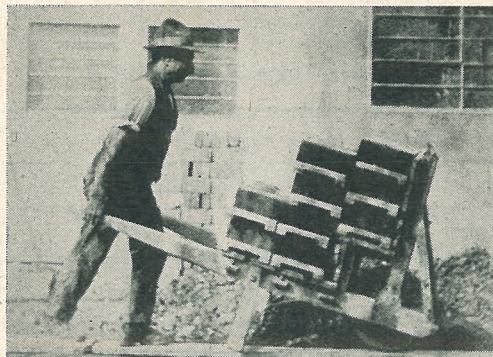

Fig 24. Förbättrad typ av tegelkärra. Genom en bättre tyngdpunktspacering kan lasten ökas utan ökad ansträngning. (Wernzner 1930)

der, förefaller talet om onödig energiförbrukning, som löjligt pjosk, men för 40—45-åringen, som redan börjar erfar det tunga arbetets återverkningar på sitt fysiska välbefinnande, ter sig inte saken på samma sätt. Det måste ur social synpunkt vara en ytterst angelägen uppgift att klarlägga om vissa arbetsformer äro *onödigt* förslitande och hur dessa kunna ändras för att därigenom bibehålla yrkesmännen vid full vigör så länge som möjligt.

Befolkningsutvecklingen i framtiden kommer troligen att gå mot ett större antal individer i de högre åldersklasserna och färre ungdomar. Om vi då vill behålla samma levnadsstandard, är det en omöjlighet, att huvudbördan av produktionen skall vila på den relativt fåtaliga ungdomen och medelåldern. De äldre måste i större utsträckning än nu delta i produktionen.

Om 20 år — 1965 — komma vi helt enkelt inte att ha råd att låta en yrkes-

man sluta, då han står på toppen av yrkesskicklighet och det kunnande, som en lång erfarenhet skänker, därför att han genom en *onödigt* tung arbetsform måst sluta 5 eller 10 år för tidigt.

En gemensam forskningsuppgift för fackförbund, arbetsgivare och tegelproducenter.

Slöseri med energi, ohälsa eller för tidigt förslitande av organismen, som or-

sakats av *olämpliga arbetsställningar*, eller *onödigt tunga arbetsformer* borde kunna undvikas. Arbetsfysiologins strävan går ut på att göra detta möjligt.

Det borde kunna anses vara en uppgift av stor vikt för såväl arbetare som företagare inom byggnadsindustrin, liksom också inom materialproduktionen att ge sitt stöd åt arbetsfysiologiska undersökningar i detta hänseende.

BYGGNADSVERKSAMHETEN I VÅRA STÄDER

Den av socialstyrelsen kvartalsvis utarbetade statistiken för bostadsproduktionen föreligger nu färdig för 3:dje kvartalet 1944. Denna statistik, som sedan år 1937 successivt utsträckts till allt flera orter, omfattar sedan 1943 15 "större städer" (med över 30.000 invånare), flertalet "medelstora städer" (mellan 10.000 och 30.000 invånare) samt ett 80-tal mindre orter (mindre än 10.000 invånare).

Pr den 1 oktober 1944 ha de under byggnad varande eldstäderna nästan kommit upp till samma antal som år 1939 den 1 oktober. Siffrorna tidigare

år 1944 ha dock varit väsentligt lägre än motsvarande år 1939. Den starka nedgången mellan 1 juli och 1 oktober, som tidigare varit vanlig, är icke så markant 1944, vilket möjligen kan bero på att en del byggen försenats, men även tyda på en avsiktlig säsongutjämning. Antalet fullbordade bostäder ökar sålunda stadigt men har icke nått upp till 1939 års stora byggnadsverksamhet. Siffran för under de 3 första kvartalen fullbordade eldstäderna är, avseende år 1944, 41.149 mot 49.294 samma kvartal 1939. I övrigt hänvisa vi till nedanstående tabeller:

Tab. I. Under byggnad varande bostadslägenheter 1939—1944.

Å r	Antal vid nedanstående kvartalsskiften under byggnad varande							
	bostadslägenheter				r u m (eldstäder)			
	1/1	1/4	1/7	1/10	1/1	1/4	1/7	1/10
1939.....	14.956	18.560	22.484	11.885	39.945	48.632	60.663	31.963
1940.....	9.928	5.926	5.036	1.261	27.142	16.460	13.894	3.641
1941.....	1.744	2.669	4.914	2.808	4.247	6.352	11.433	7.071
1942.....	2.996	5 789	11.284	7.608	7.573	14.720	29.846	21.114
1943.....	8.359	9.676	11.555	6.715	23.775	27.550	33.332	19.067
1944.....	9.493	11.139	13.445	9.587	27.753	32.917	39.877	28.314

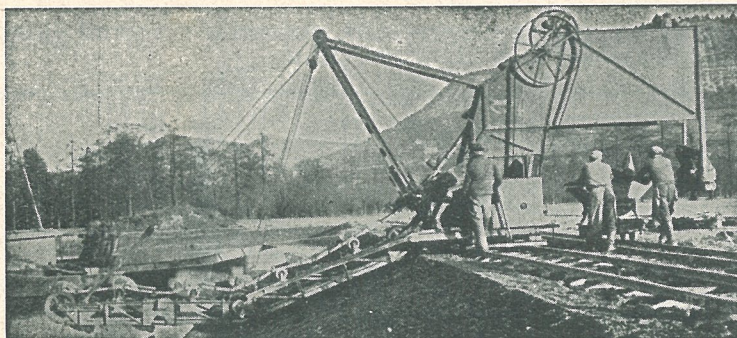
TEGEL

1944

Organ för Sveriges Tegelindustriförening

REDAKTIONSKOMMITTÉ: BRUKSÄGARE GUNNAR WULF,
MAJOR CURT CAMITZ OCH DIREKTÖR JOHN BAUNGE.
REDAKTÖR: CIVILINGENJÖR REINHOLD ELGENSTIERNA

SAKREGISTER	SID.	FÖRFATTARE
Arbetsstudier å tegelmurning	34	Ur "Byggnadsindustrin"
Byggnadsstadgans § 53 A	106	— — —
En ekonomisk ytterväggskonstruktion — väggen av 1 sten högporöst 30-tegel	27	Reinhold Elgenstierna
Efterkrigsbyggandet — material och konstruktioner vid bostadsbyggnader	45	Civiling. Evert Strokirk
Erfarenheter från en millioneldsvåda	69	Ur "Brandskydd"
Fasadteglet ger förnämliga och underhållsfria ytterväggar	88	Reinhold Elgenstierna
Fuktighet i ytterväggar	89	John Baunge
Gustavsbergs nya radhus hem	96	Ark. SAR Olof Thunström
Ladugårdens ytterväggskonstruktion	85	Reinhold Elgenstierna
Monumentala ekonomibygnader	9	Ingeniör Nils Lindblom
Siporex	1	John Baunge
Siporex reklammetoder	67	John Baunge
Stränga svenska brandtekniska byggnadsbestämmelser	83	Kapten R. Götherström
Tegel och arbetsfysiologi	113	Civiling. Arne Kindstrand
Tegel i stadsbilden	21	Stadsarkitekt Sten Branzell

Grävmaskiner

Djup- och Höjdgrävare
för Tegelbruk

Räls

Tippvagnar

Diesel-lok

All övrig

järnvägsmateriel

CARL STRÖM A.-B. Stockholm C.

Tel. Växel 235400

Vid behov av trycksaker vänd Eder till

SÖDERMANS BOKTR. A.-B.

Luntmakaregatan 14

STOCKHOLM

Tel. 11 41 89

Övertegelmästare.

En plats som övertegelmästare vid större tegelbruk är till ansöknen ledig. Sökanden bör äga grundlig kännedom om keramiska tillverkningar, speciellt taktegel, vara erfaren arbetsledare samt äga bestyrkt erfarenhet från ny- och ombyggnader av tegelbruk. Svar med meritförteckning, betygsavskrifter, referenser samt uppgift om lönespråk, tidigaste tillträdesdag, civilstånd och militärförhållanden ställes till "Verklig tegelfackman" denna tidskrifts expedition.

Tegelmästareplatsen

ledig vid Ärby Tegelbruk den 1 april. Tillverkning: Taktegel med bränning i flammugnar.

Skriftliga ansökningar med uppgivande av referenser ställas till
telefon: Eskilstuna 570 41.

ÄRBY TEGELBRUK
HÄLLSTA

Tegelmästare

i 30 à 40 årsåldern sökes för större tegelbruk i Skåne. Sökanden bör hava god teoretisk och praktisk utbildning med ingående erfarenhet om tillverkning av fasadtegel. Platsen tillträdes till våren, men blir den nyanställda till utgången av år 1945 underställd äldre tegelmästare.

Svar till "God arbetsledare", denna tidnings kontor.

Prenumerera på

BYGGMÄSTAREN

Kungsgatan 32

STOCKHOLM

Tel. 23 31 05

Prenumerationsanmälan med inbetalningskort finnes i detta nummer.

10
år till allmänhetens och fackmännen tjänst.

Föreläsning av byggnads teknisk litteratur

Färdigställning av byggnads-material

Rådgivning Upplysningar Broschyrer

Förmedling av kontakt mellan svenska och utländska fackmän och företag

BYGG TJÄNSTS verksamhet

Specialutställningar rörande aktuella problem. arkitekt-tävlingar

Kontakt med tillverkare och försäljare

Centralregister över byggnads-material

Teknisk information till fackmän och allmänhet

Se nutidens byggnadsmaterial på
BYGGTJÄNST

PERMANENT UTSTÄLLNING KUNGSGATAN 32, CENTRUM. TEL. 21 22 09

Litteratur, utkommen på BYGGMÄSTARENS förlag:

Gunnar Asplund Arkitekt, utgiven av Svenska Arkitekters Riksförbund halvfranskt band ..... Kr. 100:—
häftat exemplar ..... Kr. 90:—
Köket och ekonomiavd. i bostadslägenheter, utgiven av Kommittén för standardisering av byggnadsmaterial Kr. 6:—

Att bygga och reparera Landsbygdens Bostäder, utgiven av Svenska Arkitektföreningen ..... Kr. 1:—

Anvisningar beträffande Rostfritt Stål för byggnadsfasader och inredningar, sammanställda av Professor Axel Hultgren ..... Kr. 0:85

Priserna inkludera omsättningsskatt och porto om beloppet inbetalas på vårt postgiro.

AB TIDSKRIFTEN BYGGMÄSTAREN

FÖRLAGSAVDELNINGEN

Kungsgatan 32, Stockholm Tel. 23 31 05 Postgiro 3124

Tab. II. Under första kvartalet 1939—tredje kvartalet 1944 fullbordade och beviljade byggnadsföretag i 33 städer med över 10 000 invånare.

	Antal bostadslägenheter					Antal rum (eldstäder)				
	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	Hela året	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	Hela året
<i>Fullbordade byggnadsföretag.</i>										
14 större städer (m. 1939	5.296	2.532	10.153	8.824	26.805	14.304	7.374	27.616	24.155	73.449
över 30.000 inv.) 1940	4.428	1.616	3.285	3.799	13.128	11.662	4.470	9.486	10.448	36.066
1941	1.631	844	2.257	2.662	7.394	3.898	2.781	5.631	6.556	18.866
1942	1.610	732	3.977	4.593	10.912	3.790	1.996	10.324	12.384	28.494
1943	3.301	2.474	6.955	3.559	16.289	8.774	7.026	20.323	10.359	46.482
1944	4.281	3.264	6.507	—	—	12.063	9.767	19.319	—	—
19 medelstora städer (m. 10.000—	318	427	1.158	1.141	4.044	1.014	1.249	6.532	3.604	12.399
30.000 inv.) 1940	442	412	427	450	1.731	1.300	1.192	1.440	1.451	5.383
1941	68	91	740	276	1.175	241	368	1.841	810	3.260
1942	239	374	1.248	1.142	3.003	716	1.099	3.550	3.442	8.807
1943	489	423	1.708	1.268	3.888	1.332	1.199	4.598	3.458	10.587
1944	696	492	2.041	—	—	2.158	1.511	6.403	—	—
<i>Beviljade byggnadsföretag.</i>										
14 större städer (m. 1939	10.515	5.882	5.395	3.640	25.432	27.544	17.326	14.649	9.819	69.338
över 30.000 inv.) 1940	1.104	617	539	1.209	3.469	3.192	2.484	1.626	2.954	10.256
1941	1.069	2.815	1.450	1.963	7.297	2.931	6.661	4.163	4.785	18.540
1942	4.135	5.446	3.546	4.630	17.757	10.556	15.329	10.405	13.542	49.832
1943	4.377	5.474	4.338	4.261	18.450	12.244	16.048	12.942	13.102	54.336
1944	6.783	5.992	5.505	—	—	19.722	18.322	16.439	—	—
19 medelstora städer (m. 10.000—	1.450	1.352	851	454	4.107	4.345	4.475	2.734	1.397	12.951
30.000 inv.) 1940	86	93	168	131	478	324	332	552	432	1.640
1941	161	496	368	534	1.559	504	1.478	1.130	1.559	4.671
1942	988	1.233	595	737	3.553	2.689	3.830	1.830	2.105	10.454
1943	1.073	1.863	999	1.290	5.225	2.922	5.612	3.017	3.688	15.239
1944	1.613	1.506	1.128	—	—	4.992	5.068	3.504	—	—

NOTISER

Tillgången på byggnadsmaterial

kan i stort sett betecknas såsom ljust, sade statsrådet Erlander i ett föredrag 11/1. Fönsterglaset, som tidigare berett oss så mycket ningen vid Oxelösund sätter i gång om någon månad. Därefter få vi en årsproduktion av 4 milj. kvm glas, vilket är endast 500.000 kvm mindre än den svenska fredsförbrukningen. Men hänsyn till våra lagertillgångar är vår glasförsörjning god.

Egentligen skulle detsamma kunna sägas om byggnadsjärnet. Vi har en inhemsk järntillverkning som räcker för vår konsumtion så när som på ett par hundra tusen ton. I och för sig är det inte omöjligt att inom

landet producera även denna kvantitet, men här inträder bränslet som en begränsande faktor.

Beträffande teglet blir läget under vårmånaderna mycket kritiskt, och vi måste numera i Stockholm bevilja byggnadstillstånd för byggen vartill tegel icke kan påräknas förrän efter den 1 juli. Detta kan komma att medföra att det blir ett uppehåll vid vissa byggen sedan grunden är lagd till dess teglet hinner fram. Tar man året som en helhet, kommer emellertid tegelbruken att ha tillräcklig produktionskapacitet. Allt hänger även här på om bränsletillgången medger att denna kapacitet utnyttjas.

En opinionsundersökning

om riktlinjerna för det danska bostadsbyggandet efter kriget har verkställts av "Po-

litiken" i samarbete med gallupinstitutet "Informa". En lång rad frågor riktades till skilda befolkningsgrupper inom hela landet. Ej mindre än 65 proc. önskade få eget hus, medan blott 10 proc. hade det. Av inkomsttagarna över 6.000 kr. hade 71 à 72 proc. önskan om eget hus. 45 proc. av egnahemspekulanterna motiverade detta med att man ville vara herre i sitt eget hus, 25 proc. med hänsyn till barnen, 21 proc. med hänsyn till trädgården och blott 3 proc. av besparings-skäl. Av de som föredrogo att bo i hyreslägenhet gjorde 29 proc. detta därför att de ville bo i närheten av sin arbetsplats, 21 proc. på grund av närheten till trafikmedel, 15 proc. därför att det husliga arbetet är lättare i en hyreslägenhet och 27 proc. av ekonomiska skäl. På grundval av dessa uppgifter drager "Politiken" slutsatsen, att icke mindre än 315.000 köpenhamnsbor längta efter att få komma ifrån sina hyrda lägenheter till egna hem.

Av de tillfrågade voro 21 proc. beredda att offra en fjärdedel av inkomsten till hyra, 35 proc. räknade med en femtedel, 16 proc. med mindre än en femtedel och 24 proc. svarade: Vet icke.

Friliggande hus föredrogs framför radhus, 60 proc. ville bo nära förortsbana eller spår-vagn, en stor del av de övriga lade vikt vid kvarterets eller omgivningens karaktär, och blott 5 proc. ansåg att närheten till skola hade största betydelsen. Beträffande bostadens orientering föredrogs 78 proc. soligt läge, 11 proc. önskade främst rum mot ga-tan och 9 proc. lade huvudvikten vid vacker utsikt.

Önskan om bekvämligheter gav sig uttryck i följande ordning: välutrustat kök; bad; centralvärme; inbyggda skåp (garderober?); ljud- och värmeisolation; parkettgolv e. d.; maskintvätt; sopnedkast; hiss.

41 proc. ville avstå en del av vardagsrum-mets yta för att få ett matrum, 31 proc. föredrogo matvrå och blott 21 proc. voro anhängare av matplats i köket.

85 proc. lade vikt vid husets utseende, 9 proc. gjorde det icke och 6 proc. togo ej ställning till frågan, 62 proc. föredrogo röda tegelfasader, 22 proc. gula och 10 proc. föredrogo puts, medan 6 proc. voro indifferent i detta avseende.

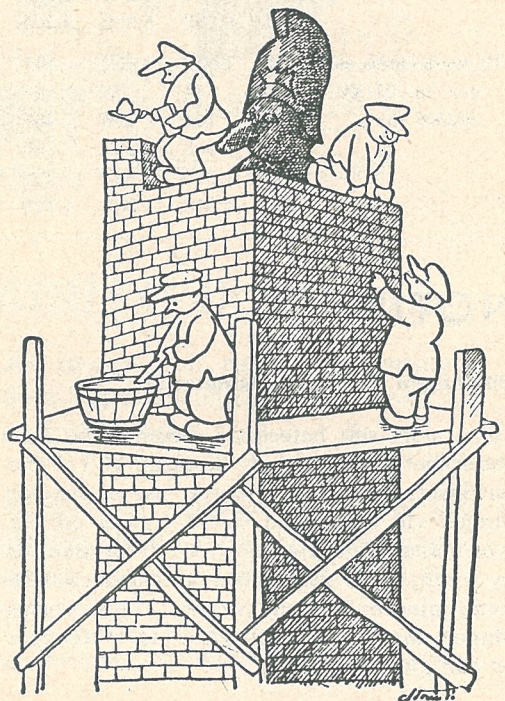
Ytterligare en fråga citeras: Vill Ni betala

50 kr. om året för altan? 62 proc. svarade ja, 34 proc. nej och 4 proc. underlåto att svara. (Ur "Byggnadsvärlden".)

—o—

Facklitteratur.

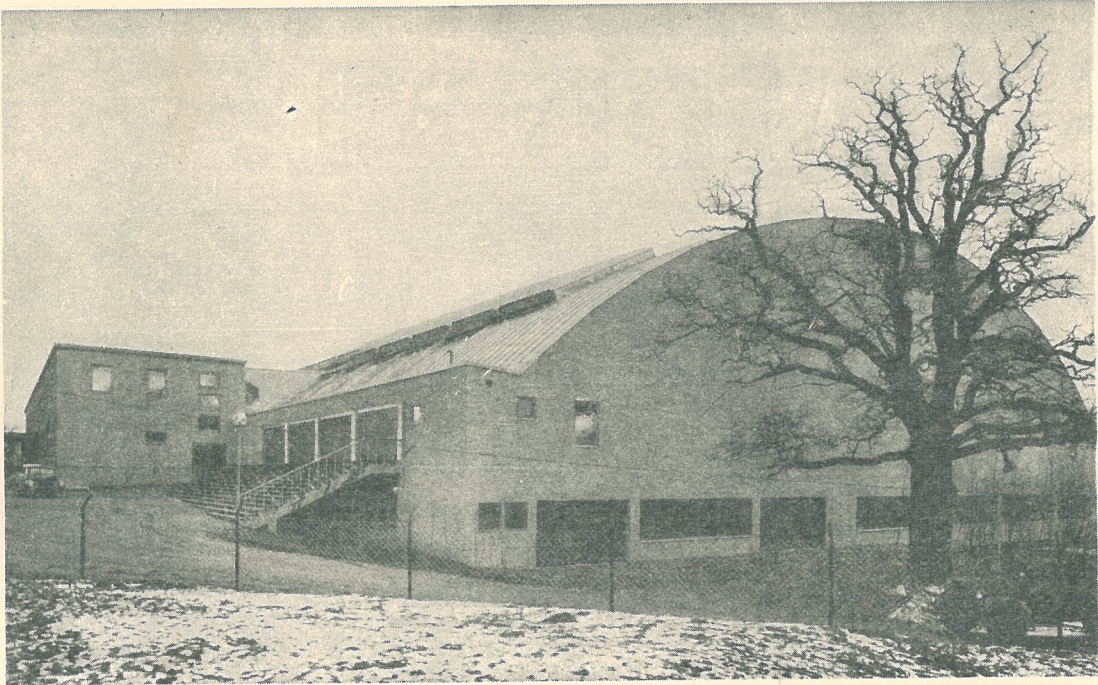
"Annonsregister över fackpressen" heter en skrift, som i dagarna utkommit på Förlags AB Affärsökonomi. Den innehåller de väsentligaste data om 256 facktidsskrifter såsom: tidningens adress, namnet på huvudredaktör och annonschef, antalet betalande prenumeranter, upplagans storlek, annonspriser, placeringssystem, tidningens satsyta, sidantal m. fl. uppgifter. Tidsskrifterna ha indelats i tio grupper: Funktionella tidsskrifter, Industritidsskrifter, Distributörtidsskrifter, Hantverkstidsskrifter, Transportväsendets tidsskrifter, Finansväsendets tidsskrifter, Nöjesbranschernas tidsskrifter, De fria yrkenas tidsskrifter, Tidsskrifter för statlig och kommunal verksamhet, Jordbruket med binärningar. Denna gruppindelning gör registret mycket bekvämt att använda. Registret, som torde vara oundgängligt för varje reklamman, som sysslar med fackpressannonsering, kostar kr. 2: 11 (inkl. oms.).

Der mures i denne Tid smaa Murstenshuse op omkring alle vore store afdøde.

De skulde saamænd hellere bygge nogle Boliger till de smaa levende.

(Ur årets Blæksprutten)

Kungl. Tennishallen.

Gult fasadtegel.

Mälardalens gula fasadtegel
i
Kungl. Tennishallen

A.-B. MÄLARDALENS TEGELBRUK

Kungsgatan 39

STOCKHOLM

Telefon 233365

SVEDALA TEGELMASKINER

FÖR ALLA BEHOV

FORMMASKINER, VALSVERK, MATARESUMPOR, BLANDARE
av modernaste slag, alla gängse storlekar, med kullager och frästa kuggväxlar
inneslutna i växellådor, rundmatarbord och lådmatare, automatiska avskärbord,

TAKTEGELMASKINER för formning på sträng eller i gipsformar med automa-
tisk putsningsanordning.

STRYKMASKINER för imiterat handslaget tegel.

EFTERPRESSAR för maskin- eller handkraft.

AUTOMATISKA TRANSPORTANORDNINGAR.

KRETSTRANSPORTÖRER OCH LERTRANSPORTÖRER av olika slag.

KOLLERGÅNGAR, DESINTEGRATORER, HAMMARKROSSAR, KULKVARNAR,
olika storlekar.

RINGUGNAR, SICKSACKUGNAR, FLAMUGNAR.

GRÄVMASKINER, olika storlekar, KABELBANOR m. m.

Kompleta nyanläggningar och modernisering av äldre bruk projekteras. Sak-
kunniga ingenjörer på begäran för konsultation. Vår mångåriga erfarenhet står
kostnadsfritt till ärade kunders förfogande.

A-B. ÅBJÖRN ANDERSON SVEDALA

Telefonanrop och telegramadress: "GJUTERIET".